

Interessenterne gave smaa Indstud, imod at der fikkes dem Udbetaling af en Pension eller Understøttelse, naar de havde naaet en vis Alder, eller naar visse Tilfælde, navnlig Sygdomstilfælde, indtraf. Men her møder os den store Vanskelighed, at Arbejderstanden, saaledes som Forholdene ere her i Landet, ikke selv kan bære en saadan Anstalt. Arbejdslønnen er her lav, enten vi tage Forholdene i Kjøbstædernes eller paa Landet, enten vi se hen til Fabrik- eller Høstarbejde, til Udbyttet ved Fiskeri eller ved Søfart. For Syerskerne i de store Byer f. Ex er Arbejdslønnen jo saa urimelig lav, at der selv af den tarveligste og stræbsomste Kvinde Net ikke kan lægges Noget tilside enten til Sygdomstilfælde eller til de gamle Dage. Altsaa, Ondet føles mest i den Henseende, at Arbejderen ikke selv er istand til at løste denne Opgave. Var han det, vilde Alt klare sig selv, og saa vilde Ondet heller ikke blive et saa kronisk, et saa konstitutionelt Samfundssonde, som det i Virkeligheden er. Men hvorledes skal man da bære sig ad? Ja, een Betragtning ligger jo ganske nær for Haanden, det er den at lade Kommunen hjælpe Arbejderen, og hvorfor? Naturligvis, fordi Kommunen har en væsentlig Interesse deri. Saa snart nemlig Arbejderen ikke mere kan ernære sig selv, er det Kommunen, der efter den gjældende Lovgivning skal understøtte ham, føde ham, indtil han atter maatte blive istand til at ernære sig selv. Kommunen er altsaa væsentlig interesseret i at deltage i Opgavens Løsning, og det er ogsaa det, som Højstgermester Grüner er gaaet ud fra, idet han har stiftet de forenede Kommuners Alderdomsforespørgelse; men som allerede før anført, dette har i Pragis vist sig ikke at være tilstrækkeligt; der maa kraftigere Impulser til, ellers vinder en saadan Anstalt ikke den Udbredelse, som den forstjener, og som den maa have, dersom vi skulde kunne raade Bod paa dette Samfundssonde. Altsaa, der maa yderligere Kræfter til, og der er da ingen anden Tilflugt i den Henseende end Staten. Jeg er nu ganske sikker paa, at man fra anden Side vil møde en stærk Indvending. Man vil sige, saaledes som man allerede har sagt det fra flere Sider, at det er at række Fingeren til Socialismen, det er at give dem, som ville dele hele Formuen, en Finger, det er at komme ind paa et Straaplans, hvorpaa ingen Ende er at se. Nu veed jeg meget godt, at dette Udtryk „Socialisme“ paa mange Mennesker virker ganske som en rød Klub paa en Tyr, saa at de medfører, at de aldeles ikke ville tænke mere paa eller høre Tale mere om denne Sag, naar blot det Ord kommer frem; men det Standpunkt ere vi, som have tilladt os at stille denne Forespørgsel, komme ud over. Nagtet vi forfattede de fleste af Socialismens Lærdomme og navnlig de Lærdomme, der gaa ud paa at skrive Samfundet tilbage, at spænde det ind i forskjellige Snørlov, som det forklænge siden har forladt,

uagtet vi, siger jeg, ikke godkjende disse Lærdomme og kun have Sympathi med meget faa af de svrige, have vi dog et aabent Die for, at der ogsaa i Socialismen kan findes Lærdomme, som det vel kunde være Umagen værd at overveie, om man ikke burde optage dem. Det er jo i vore Dage, som det altid har været, at der saa at sige stadig banker mange nye Ideer paa Samfundets Port, og vil man stenge dem alle ude, baade de gode og de onde, kan det let gaa, som det gik i Frankrig i 1789, og den tredje Stand vilde frem, men Adelen og Geistligheden ikke vilde lade den komme frem: Den brød da selv ind, omstyrkede hele Samfundet og omstøbte det. Saaledes er i vore Dage ogsaa den fjerde Stand isærd med at arbejde sig op, og det er klart, at der i disse Lag af Samfundet ulmer en Ild, der allerede er kommen til Udbrud i Pariserkommunen, og i den nihilistiske Bevægelse i Rusland, og som vi endvidere hver Dag ere Vidner til i Irland; kort sagt, overalt bane disse nye Ideer sig Vej og anvende ganske de samme Vaaben som tredje Stand i 1789. De føre aaben Krig med Samfundet, de tage ikke Hensyn til Moralens og Lovens, de sige: Monarkerne have lært, at i Krig gjælder Menneskeliv for Intet; naar deres Uergjerrighed eller Magtsyge fører dem til at bekriige hinanden indbyrdes, offere de Mennesker over en lav Sto, og hvorfor skulde da vi, der ligge i aaben Krig med det Bestaaende, tage andre Hensyn? Det er altsaa en Fare, der truer alle europæiske Kulturstater. Den fjerde Stand, der arbejder sig op og ogsaa vil ryde Godt af de timelige Goder, kan komme saa vidt i mange Lande, ligesom det allerede er sket i flere, at den selv tager Magten. Nu er det efter min Mening enhver Statsmands og navnlig enhver Regjerings Migt at forudse enhver saadan Fare og træffe forebyggende Foranstaltninger derimod; thi har Faren først naaet en saadan Høide, at man ikke har andet Berge imod den end Politi og Militær, er Været næsten opgivet; saa er det ialtsald usikkert, om ikke den Sygdom, der har grebet Staten, vil virke saa ødelæggende, at næsten ingen Oprensning er mulig. Derfor, mine Herrer, tror jeg, at Klogskab byder Statsmændene at agte nøie paa den vovende Fare og være betænkte paa i Tide at slaffe Midler imod den for at afvæbne den. Det er heller ikke overalt, at Statsmændene ere blinde derfor; det er ikke længe siden, at en Minister i en mindre Stat, der lever omtrent under samme Forhold som vi, i en Tale, han holdt i Parlamentet, gjorde opmærksom paa, hvor nødvendigt det var, at man ved Lovgivningsforanstaltninger og paa anden Maade imødekam de berettigede Fordringer fra de arbejdende Klasser. Han udtalte sig, efter det jeg har læst — det var en hollandsk Justitsminister — med megen Barne om Sagen, og det var tydeligt, at han var greben af Overbevisning om at der her var et Samfundssonde, som truede, og